

Отримано: 10 грудня 2017 р.

Прорецензовано: 05 січня 2018 р.

Прийнято до друку: 22 січня 2018 р.

e-mail: starodubec@gmail.com

DOI: 10.25264/2409-6806-2018-27-270-275

Стародубець Г. Гендерні стратегії більшовицької влади в умовах радянзації західних областей України та Білорусії в 1944-1946 рр. / Г. Стародубець // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». – Острог, 2018. – Вип. 27 : На пошану Володимира Трофимовича. – С. 270–275.

УДК 94(477) «1944-46»

Галина Стародубець

ГЕНДЕРНІ СТРАТЕГІЇ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ РАДЯНІЗАЦІЇ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ ТА БІЛОРУСІЇ В 1944-1946 РР.

У статті аналізуються форми і методи реалізації гендерних стратегій більшовицької влади в умовах радянзації західних областей України та Білорусії в 1944-1946 рр. Зроблено висновок про активне залучення жіноцтва цих регіонів до процесу радянзації. Шляхом створення жіночих відділів у структурі обкомів партії держава отримала можливість мобілізувати жінок на відбудову народного господарства, проведення публічних заходів агітаційно-пропагандистського характеру. Жінки західноукраїнського регіону часто використовувалися партійно-радянською владою як інструменти антиповстанської боротьби.

Ключові слова: гендерна політика, жінки, радянська влада, західні області, жіночі відділи, Білорусія, радянська влада.

Галина Стародубець

ГЕНДЕРНЫЕ СТРАТЕГИИ БОЛЬШЕВИСТСКОЙ ВЛАСТИ В УСЛОВИЯХ СОВЕТИЗАЦИИ ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЕЙ УКРАИНЫ И БЕЛОРУССИИ В 1944-1946 ГГ.

В статье анализируются формы и методы реализации гендерных стратегий большевистской власти в условиях советизации западных областей Украины и Белоруссии в 1944-1946 годах. Автор пришла к выводу об активном привлечении женщин этих регионов в процесс советизации. Путем создания женских отделов в структуре обкомов компартии государство получило возможность мобилизовать женщин на восстановление народного хозяйства, проведения публичных мероприятий агитационно-пропагандистского характера. Женщины западноукраинского региона часто использовались властью как инструменты антиповстанческой борьбы.

Ключевые слова: гендерная политика, женщины, советская власть, западные области, женские отделы, Белоруссия, советизация.

Galyna Starodubets

GENDER STRATEGIES OF BOLSHEVIK AUTHORITIES IN CIRCUMSTANCES OF THE SOVIETIZATION OF WESTERN REGIONS OF UKRAINE AND BELARUS IN 1944-1946 YEARS

The forms and methods of implementation of gender strategies of the Bolshevik authorities in the circumstances of Sovietization of the western regions of Ukraine and Belarus in 1944-1946 are analyzed in the article. We arrived at the conclusion about the active involvement of women in these regions to the process of Sovietization. The state was able to mobilize women to rebuild the national economy, to carry out public propaganda campaigns through the creation of women's departments in the structure of the party's regional committees. Women of the Western Ukrainian region were often used by the party-soviet authorities as tools of anti-rebellion struggle.

It is noted that the policy of Sovietization of the western regions of both republics clearly contains the main goal of the implementation of its gender component – to turn the «woman-housewife» into an «activist woman» by voluntarily forcibly involving her in participation in public-political life.

Key words: gender policy, women, Soviet authorities, western regions, women's departments, Belarusian regions, Sovietization.

Події Другої світової війни та повоєнного часу стали своєрідною точкою відліку для розгортання суспільно-політичних, економічних та культурно-освітніх процесів у західноукраїнських та західнобілоруських областях, позначених як «радянська». Обидва регіони характеризуються низкою спільних рис, що дозволяє розглядати їх у площині історичної спорідненості. Відновлення, або ж, правильніше сказати – встановлення радянської влади впродовж 1944 року в цих областях, детермінувало тектонічні зрушення як на рівні традиційно усталеного господарського життя регіонів, так і їх соціальної структури.

Насамперед зазначимо, що місцеве населення, як західноукраїнське так і західнобілоруське, в масі своїй з великою осторогою поставилося спочатку до Червоної армії, а згодом – і до партійно-радянського чиновництва, яке розгорнуло активну діяльність у напрямку відновлення там органів радянської влади. В західних областях України це вилилося у широкомасштабний збройний рух Опору у формі націоналістичного підпілля та УПА. В західнобілоруських землях антирадянський опір теж мав місце, проте він не набув масового характеру і активних збройних форм. Особливості його прояву досить лаконічно розкрив у своїй доповідній записці на ім'я Сталіна, датованій 16.07.1944 р. М. Булганін¹. Він, зокрема, звертає увагу «на різку відмінність економіки і настроїв місцевого населення від східних районів Білорусії... Населення, в основній своїй масі не приймало участі в партизанському русі... На відміну від східних областей, в районах Західної Білорусії відчувалася у всьому стриманість, вичікувальна поведінка населення. Мешканці не вирізнялися своєю гостинністю і сердечністю до наших бійців... Антиколгоспні настрої тут характерні для всієї маси сільського населення» [1, с. 264-266].

Зважаючи на своєрідність тогочасної військово-політичної ситуації у визначених нами регіонах, влада змушена була шукати соціальну опору політиці радянської. Своїм потенційним союзником вона бачила жіноцтво. По-перше, виходячи з абсолютно прагматичних міркувань – демографічна ситуація в умовах війни і повоєнної відбудови склалася на користь жінок, яких у кількісному відношенні було більше, ніж чоловіків. По-друге, гендерна політика влади в західних регіонах Радянського Союзу була продовженням загальнодержавної, суть якої зводилася до підтримки «соціальної активності жінок за межами домогосподарства та сімейного оточення шляхом стимулювання активної діяльності жінки в публічній сфері: професійній зайнятості, політичному та громадсько-культурному житті суспільства» [2, с.449-450].

Тема участі радянської жінки у різних сферах господарського, суспільно-політичного, культурно-освітнього життя СРСР в період сталінського правління знайшла свою окрему нішу в сучасній українській історіографії. Відмінність між реальним та міфологізованим більшовицькою пропагандою образом жінки в радянському суспільстві аналізує М.Смольницька [3], особливості гендерної політики в СРСР періоду сталінізму досліджує К.Кобченко [4]. Окремі аспекти проблеми діяльності жіночих рад західних областей УРСР в повоєнний період є предметом вивчення дослідниць Р.Попп [5], Г.Чорній [6].

Метою нашого дослідження є аналіз форм і методів реалізації гендерних стратегій більшовицької влади в умовах радянської західних областей України та Білорусії в 1944-1946 рр.

Одним із широко популяризованих гасел більшовицької ідеологічної доктрини була теза про гендерну рівність. На тлі виразного домінування чоловіків у європейському політичному просторі радянська влада пропонувала і пропагувала рівні права обох статей, що на практиці «найперше демонстрували шляхом забезпечення представництва жінок у державних, партійних структурах, громадських організаціях» [2, с.451]. З одного боку, сприятлива для жінок ідеологічна рамка використовувалася як піар-кампанія про переваги «радянського способу життя», але з іншого – завдяки цьому жінки отримали реальну можливість реалізації своїх кар'єрних амбіцій.

Більшовицька влада розглядала жінок як потенційних союзників процесу радянської західних регіонів УРСР і БРСР, тому всілякими способами намагалася залучити їх до процесу суспільно-політичного життя. Зрозуміло, що в рамках тоталітарної системи будь-які суспільні ініціативи інституалізації громадських об'єднань поза контролем держави не могли бути реалізовані «а priori». Своєрідним «локомотивом», який очолив жіночий рух, організував і контролював його роботу, виступали так звані «відділи по роботі серед жінок». Основні напрямки їхньої діяльності були визначені офіційними партійними документами. Зокрема, 5 квітня 1945 року ЦК КП(б)У прийняв постанову «Про роботу серед жінок в західних областях України». Згідно з усталеним алгоритмом дії радянської бю-

¹ Радянський і партійний діяч, у 1944 р. – член Військової ради 1-го Білоруського фронту.

рократичної управлінської системи на виконання основних положень цього документу в 20-х числах квітня в оперативному режимі в обкомах КП(б)У були створенні відділи по роботі серед жінок, а в райкомах КП(б)У – призначені жіночі організатори.

Співробітники новостворених підрозділів розгорнули роботу з формування в кожному районі та місті так званих жіночих рад. Судячи з офіційних звітів, станом на останню декаду квітня 1945 року робота в цьому напрямку була завершена практично в усіх областях Західної України. Загальне керівництво роботою жінрад здійснювали відповідні комітети компартії. Вони затверджували плани роботи, регулярно проводили інструктивні наради і збори, організовували для жіночої аудиторії різноманітні заходи політико – пропагандистського характеру.

Місцеві активістки не залишалися поза увагою партійних функціонерів, постійно перебуваючи в «полі їхнього зору» шляхом обов'язкового відвідування незліченної кількості зборів, нарад, семінарів тощо та регулярного подання розгорнутих звітів про проведену роботу. У такий спосіб влада намагалася реалізовувати кілька важливих завдань: залучаючи на свій бік жіноцтво, вона, по-перше, проникала в західноукраїнський та західнобілоруський соціум, який у масі своїй не сприймав радянську систему і всілякими методами чинив опір її насадженню тут. З іншого боку, суспільна діяльність жінок створювала ілюзію активної участі місцевого населення в процесі радянзації.

Перед жіночими відділами було поставлено цілий комплекс завдань. Загалом вони були схожими в обох досліджуваних регіонах, але, з огляду на специфіку військово-політичної ситуації в західних областях УРСР, мали певні відмінності. Зважаючи на універсальність господарських завдань відбудовчого періоду, цілком логічно вектор політичної активності жінок «був спрямований на: найшвидше відновлення народного господарства, успішне виконання п'ятирічного плану народного господарства і завершення першого року сталінської п'ятирічки» [7, арк.10].

Влада у всілякий спосіб стимулювала інтенсифікацію жіночої праці в усіх сферах господарського життя. Через засоби масової інформації, шляхом безпосередніх виступів на численних зборах та мітингах із залученням місцевого населення, візуалізації у вигляді гасел, газетних вітрин тощо популяризувалися економічні досягнення окремих жінок чи колективів. Маємо достатньо прикладів того, як жіночими руками здійснювалася відбудова об'єктів соціально-культурної сфери сіл і містечок, ремонт доріг, проводився комплекс сільськогосподарських робіт (оранка, сівба, збір врожаю) тощо. Так, в інформаційній довідці Тернопільського обкому КП(б)У від 22 червня 1945 р. читаємо: «На дошку пошани занесено 5 домогосподарок, з них – Ольга Рурак, яка за останню декаду вибрала з руїн і склала в штабелі 4 тис цегли, замість 1620 шт при нормі. Антоніна Козуб, Йосифа Гарматія виконують норми щоденно на 159-160%» [8, арк.16]. У Долинському районі Станіславської області до осені 1945 року «з ініціативи жінрад повністю і своєчасно було відремонтовано школи. Жінки відпрацювали на ремонті школи 1623 робочих дні і зекономили державних коштів 49000 руб. Також жінки взяли участь у відновленні лікарень і медичних пунктів в селах. Відремонтовано 16 клубів. Тільки на відновленні станції Долина жінки відпрацювали 3900 робочих дні» [8, арк.71].

Наведені приклади яскраво ілюструють масштабність використання владою жіночої праці у процесі відбудови зруйнованого війною господарства західних регіонів України. Важливо зауважити, що, попри популістську риторику більшовицької пропаганди стосовно високого рівня емансипованості радянської жінки, надто очевидним є прагматичне прагнення сталінського режиму інтенсифікувати використання жіночої праці, зокрема, у виробничій сфері.

Важливим аспектом роботи жіночих рад було залучення жінок, «які тільки недавно звільнилися від повного економічного, морального і політичного безправ'я», до активної громадсько-політичної діяльності шляхом «пробудження у них творчої ініціативи, політичної активності, забезпечивши тим самим фактичну рівність між чоловіками і жінками у всіх сферах нашого життя». Мета такої діяльності полягала в тому, щоб виховати в них «почуття істинного радянського патріотизму, почуття відданості нашій Батьківщині і партії Леніна-Сталіна» [7, арк.10].

Науковці сходяться на думці, що від середини 1930-х років в офіційній риториці сталінського режиму на позначення суб'єкта історичних змін в рамках СРСР починає активно використовуватися термін «радянський народ». Включення західних областей до складу УРСР та БРСР, крім іншого, поставило на порядок денний проблему інтегрування місцевого населення в цю нову соціальну спільноту, основні контури якої набули виразного позначення ще напередодні війни. Не випадковим є використання в лексичному наборі більшовицького агітпропу, сфокусованому на жіночій аудиторії, словосполучень на кшталт «радянський патріотизм», «радянська жінка», «радянська Вітчизна» тощо. Беззастережна

відданість ідеям більшовицької партії, публічна демонстрація жінкою підтримки державної політики в умовах сталінського режиму трактувалися як важлива ознака жіночої емансипованості.

Виступаючи в квітні 1946 року на республіканській нараді жінвідділу ЦК КП(б)У, одна із делегаток заявила, що «смісл її життя в теперішній час полягає в тому, що зараз я працюю на себе, на користь нашої Батьківщини». Прикладом своєрідного еталону суспільно-політичної поведінки істинної радянської жінки вона назвала вчинок селянки Годуйко Анастасії, яка «заявила своєму чоловікові, котрий мав поїхати в заметіль, щоб привести харчі одній із безкінних червоноармійок: «Їдь. Нічого тобі не станеться, ти не з цукру, не розтанеш. А привезти корм потрібно». Саме таких людей варто залучати до роботи», – резюмує виступаюча. – «І через них ми значно швидше можемо провести всі наші політичні заходи» [9, арк.46].

Однією з важливих ділянок роботи жінок – активісток виступала агітаційно-пропагандистська діяльність. Причому жінки виступали як об'єктами більшовицької пропаганди (зокрема, «жінки – селянки західних областей Білорусії, які в більшості своїй неграмотні, залякані і суєвірні» [9, арк.41]), так і активними її ретрансляторами.

У перші роки розгортання процесу «другої радянзації» регіональна влада відчувала гострий дефіцит якісних «бійців ідеологічного фронту». Штатні агітатори та пропагандисти районних та міських комітетів КП(б)У/КП(б) в масі своїй вирізнялися низьким рівнем освіченості, загальної та професійної культури. Тому в досліджуваній нами період поширеною практикою стало залучення «працівників школи, медицини, спеціалістів сільського господарства до проведення різних форм політико-виховної масової роботи» [9, арк.42]. Зокрема, в селах західних областей України в обов'язки вчителів, основну масу яких складали відряджені зі східних регіонів України молоді дівчата, входило проведення бесід зі школярами та селянами, читання публічних лекцій пропагандистського характеру. Так, восени 1944 р. Шумським райкомом КП(б)У Тернопільської області було відзначено гарну агітаторську роботу «завідуючої школою с. Рохманів Пінчук. У неї село оформлене гаслами, плакатами. Вона завжди селянам читає газети, роз'яснює населенню закони радянської влади; знайомить його з успіхами Червоної армії; пояснює Конституцію СРСР». Результативність її роботи визначалася тим, що «по селу було поширено білетів лотереї на 10 тис руб. і 5 тис руб. зібрано готівкою» [10, арк.188]. «Вчителька Сохонська с. Ладичин Микулинецького району, проводила значну роз'яснюючу роботу з виконання хлібопоставок, здачі хліба у фонд Червоної армії; вчителі Буданівського району тов. Пшеничка с. Вербовець та т. Твердохліб с. Янів провели значну агітаційну роботу з виконання хлібопоставок і збору коштів на будівництво танкової колони «Селянин Тернопільщини»» [11, с.278]. У квітні 1945 року в «Станіславській області агітаторами працювало 2100 жінок, з них – близько 600 осіб з місцевих. Вони систематично проводили бесіди зі своїми односельцями, читання газет, організували голосні читання статей з газет та журналів в хата-читальнях» [8, арк.5].

Тематика публічних виступів жінок-агітаторок не вирізнялася оригінальністю і не виходила за рамки тем, перелік яких затверджувався у місцевому райкомі партії. Умовно їх можна поділити на кілька тематичних блоків: перший стосувався питань політико-ідеологічного характеру («Конституція СРСР – найдемократичніша конституція в світі»; «Про працю Й.Сталіна «Велика вітчизняна війна»»; «Про вибори до Верховної Ради СРСР» тощо); другий – постановки та шляхів вирішення питань поточного господарського характеру («Про збір врожаю»; «Про п'ятирічний план народного господарства»; «Про збір коштів на 4-ту Державну Воєнну позику» тощо); третій – безпосередньо гендерної політики («Зміни радянського законодавства про сім'ю і шлюб»; «Що дала радянська влада жінці» тощо). Засобами лекційної пропаганди, тематичних бесід та спеціальних занять в рамках роботи політшкіл жіноча аудиторія отримувала базові знання з основних галузей права. При чому особливий акцент ставився на аспекті гендерної рівності. Партійні куратори жіночих організацій, вмів маніпулюючи ідеєю рівноправності чоловіків і жінок у радянському суспільстві, не тільки мобілізували жіночий ресурс до участі у відбудовчих процесах, але й нав'язували новий, якісно відмінний від традиційно усталеного, образ жінки. Її намагалися витягнути з приватної у публічну сферу буття, де найважливішим критерієм визначення її соціальної значимості, а, загалом, й ознакою емансипованості виступає рівень громадсько-політичної активності.

Тоталітарна за своєю суттю радянська система нерідко використовувала жінок у ролі безпосередніх або ж опосередкованих заручників військово-політичної ситуації в регіоні. Часто селянки західноукраїнських областей виступали посередниками у «перемовинах» між владою та українськими повстанцями з приводу добровільного складання зброї останніми. Їхніх дружин, матерів, дочок

представники влади у різний спосіб (головним чином через погрозу ув'язнення чи депортації родини у віддалені регіони СРСР) змушували переконувати своїх чоловіків повернутися до «мирної праці». Маємо чимало прикладів того, як матері, дружини, сестри своєю поведінкою, відповідними вчинками підштовхували своїх синів, чоловіків, братів до «виходу з підпілля» і добровільного складення зброї, особливо після появи чергового «Звернення до робітників, селян та інтелігенції західних областей України» компартійно-радянського керівництва УРСР. Так, після 19 травня 1945 року «вчителька с. Сидорів Пробіжнянського району Тернопільської області вмовила свого брата прийти з повинною і покаятися в своїй вині перед народом, звернувшись через газету з таким словами: «Я, як вчителька і громадянка, звертаюся до всіх сімей, у яких ще хтось перебуває у бандах, впливайте на них, поки не пізно, нехай каються. А, подаючи бандитам якусь допомогу – схованкою чи їжею, чи навіть просто терплячи перебування в бандах своїх родичів, ви чинитимете ворожу народові справу і з вами правильно вчинять, коли покарають як посібників ворогів народу» [8, арк.15]. Такі випадки широко популяризувалися на сторінках місцевих газет, про них говорили на зборах сільських громад, тим самим трансформуючи їх з площини «одиночного прояву» у «масове явище».

Доволі поширеною була практика залучення жінок до боротьби з «українсько-німецькими націоналістами». На різних умовах співпраці місцеві активістки нерідко виконували функції «сексотів» НКДБ. Так, тільки в першій половині 1945 «37 жінок Костопільського району Ровенської області дали відомості органам НКВС про місця схронів та засад бандитів» [8, арк.40]. У одному з районів «Станіславської області жінделегатка села Чукалівка Федорунько Текля разом з жінками села допомогла органам НКДБ вскрити госпіталь, в якому перебувало 18 бандитів; в Городенківському районі в с. Олієво-Королівка Данилюк Василина допомогла органам НКДБ розкрити підпільну оунівську організацію в якій перебувало 28 бандитів» [8, арк.72].

Зі зрозумілих причини такі особи виступали об'єктами терору з боку українських підпільників. Як наприклад, «жінорг Велико-Глубочицького райкому партії Тернопільської області Романюк, яку було вбито під час роботи. В Гусятинському районі в селі Городниця агровиконавцю Бевській спалили будинок. В Кременецькому районі вбито члена Спілки працівників Заготзерно Киричук Анну за те, що вона під час зборів жінок розповідала про підлу діяльність українсько-німецьких націоналістів» [8, арк.19].

Було б справедливим зазначити, що далеко не всі жінки – сексотки були свідомими прихильницями радянської влади. Дехто з них ставав на шлях зради усвідомлено, маючи певні ідеологічні переконання, дехто – вимушено, під тиском об'єктивних обставин, а були й такі, які керувалися просто емоціями, бажанням повернути до себе увагу чоловіків у «військовій формі».

Оскільки в західних областях Білорусії антирадянський опір не набув настільки широкого і масштабного розмаху як в Україні, тому ця тема не вирізнялася особливою актуальністю в роботі жіночих відділів. Натомість в означуваний нами період увага представників регіональної більшовицько-радянської влади акцентувалася на питанні створення та відновлення колгоспів, зокрема, шляхом участі жінок-активісток в кампаніях з «популяризації колгоспного ладу» [9, арк.66]. Адже відразу після визволення від німецьких окупантів «завдання колективізації сіл було одним із найважливіших як для радянської влади, так і для долі місцевого населення» [1, с.188].

Перед жінвідділами райкомів партії ставилося завдання «підготувати жінок-селянок до колективної праці, до життя в колгоспному господарстві задля великої перебудови західних областей на соціалістичний лад» [7, арк.10]. На практиці це означало, що жінки-активістки проводили агітаційну роботу серед мешканців сіл щодо вступу селян до колгоспів, приймали участь в численних антикуркульських акціях, «надаючи тим самим допомогу у виявленні заможних селян, які всілякими способами ухилялися від виконання держпоставок хліба» [12, арк.103], показували приклад односельцями, одними з перших вступаючи в члени новостворюваних чи відновлених колгоспів. У такий спосіб влада, вмівло маніпулюючи ідеєю гендерної рівноправності, прикривала своє цілком прагматичне прагнення мобілізувати жіночі ресурси для відбудови зруйнованого війною сільського господарства та насадження колгоспного ладу в західнобілоруському регіоні. Схожі процеси відбувалися в західних областях України, однак в силу потужності розмаху тут антирадянського руху Опору, більшого поширення вони набули, починаючи з 1947 року.

Надзвичайно важливе значення для процесу радянської західних областей УРСР та БРСР мали радянські виборчі кампанії 1946-1947 років. Як відомо, для їх успішного проведення влада залучила увесь спектр максимально можливих ресурсів, як репресивно-силового, так і агітаційно-пропагандистського характеру. Жінки – активістки почасти складали основу її соціальної опори під час

підготовки і проведення виборів до Верховних Рад СРСР, УРСР та БРСР. Вони входили до складу дільничних комісій, виступали в ролі довірених осіб кандидатів у депутати, проводили агітаційно-роз'яснювальну роботу. Так, у західних областях Білорусії, «членами виборчих комісій було 5716 жінок, десятки тисяч були агітаторами і довіреними» [9, арк.39].

Схожою була ситуація й в Україні. Для прикладу, тільки у Рава-Руському районі Львівської області у період виборів до Верховної ради СРСР працювало 600 агітаторів. З них місцевих – 368 осіб, серед яких значний відсоток складали жінки (71 особа або ж 19%) [13, арк.201]. Загалом, у Львівській області в грудні 1945 р. до складу 1126 дільничних виборчих комісій входило – 8821 осіб, в тому числі жінок – 2521 (28,5%) [14, арк.31]. Серед них слід виокремити як місцевих жінок-активісток, так і вчительок, лікарок, партфункціонерок, відряджених сюди на роботу за рознарядкою ЦК КП(б)У або ж галузевих міністерств. Знову ж таки, середньостатистичний показник (близько третини від загальної кількості членів виборчих дільниць) зовсім не означає, що всі вони працювали там на добровільних засадах і, так би мовити, «за покликом серця». Непоодинокими були випадки, коли комісії відмовлялися працювати, здійснювали спроби у різний спосіб саботувати роботу дільниць, зокрема в селах, де впливи повстанського підпілля були особливо потужними.

Отже, важливою складовою політики радянзації західних областей України та Білорусії в повоєнний період був гендерний аспект. Влада ініціювала створення жіночих організацій, так званих, жіночих відділів у структурі обкомів партії, мета яких полягала у мобілізації жінок, насамперед, як трудового ресурсу, на відбудову господарства регіону. В означуваний нами період білоруські селянки активно залучалися до кампаній з організації колгоспів. В Україні цей процес набув масового характеру кількома роками пізніше. Зважаючи на розгортання в західних областях УРСР запеклого антирадянського руху Опору, місцеве жіноцтво використовувалося владою як інструмент впливу на чоловіків, котрі перебували в лавах УПА та повстанського підпілля.

Крім того, українські та білоруські жінки активно залучалися до громадсько-політичної роботи, як от: читання лекцій, проведення бесід, організація масових заходів агітаційно-пропагандистського характеру. Загалом у політиці радянзації західних областей обох республік чітко прослідковується головна мета реалізації її гендерної складової – перетворити «жінку – домогосподарку» в «жінку-активістку» шляхом добровільно-примусового залучення її до участі в громадсько-політичному житті. Проте йшлося аж ніяк не про звільнення її від побутово-рутинної праці, але нав'язування додаткових функцій, які до того були притаманні тільки чоловічій сфері.

Характерною рисою радянської пропаганди того часу стало активне використання образу емансипованої радянської жінки, який протиставлявся, з одного боку, малоосвіченій селянці періоду польського панування в західних регіонах Білорусії та України, а з іншого – «безправній жінці капіталістичного світу».

Список використаних джерел та літератури:

1. Шумські Я. Саветызацыя Заходняй Беларусі (1944-1953). Пропаганда і адукацыя на службе ідеалогіі. Смоленск, 2014. 326 с.
2. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм та хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В.Даниленко. Київ, 2015. 698 с.
3. Смольницька М. Жінка в радянському суспільстві: офіційний образ і реальна практика. Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. 2011. Вип. 16. С. 162-174.
4. Кобченко К. Гендерна політика радянської влади 1930-х років: між пропагандою та реальністю. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Гендерні дослідження. 2016. Вип. 2. С. 56-72.
5. Попп Р. Політика радянської системи щодо жіноцтва Дрогобиччини у перші повоєнні роки (1944–1953). Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2017. Вип. Спец. вип. 3. С. 328-336.
6. Чорній Г. Роль жіноцтва в контексті утвердження радянської влади на території західних областей УРСР (середина 1940-х – початок 1950 -х.) Теорія і практика сучасної науки. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 24-25 лютого 2017 року). Вип. 2. Херсон, 2017. С.14-17.
7. Національний архів Республіки Беларусь (НАРБ). Ф.4-П. Оп.49. Спр.17. 114 арк.
8. Центральний державний архів громадський об'єднань України (ЦДАГО України) Ф.1. Оп. 23. Спр.1595. 253 арк.
9. НАРБ. Ф.4-П. Оп.49. Спр.4. 110 арк.
10. Державний архів Тернопільської області. Ф.П-1. Оп.1. Спр.181. 218 арк.
11. Стародубець Г. Місіонери червоної влади (партійно-радянська номенклатура західноукраїнських областей в 1944 – на поч.1946 рр.). Житомир, 2016. 346 с.
12. НАРБ. Ф.4-П. Оп.49. Спр.8. 169 арк.
13. Державний архів Львівської області. Ф. П-3. Оп. 2. Спр. 214. 269 арк.
14. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп.46. Спр.812. 138 арк.